

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA

BUNGE LA TANZANIA

KAMATI YA KUDUMU YA BUNGE YA UTAWALA, KATIBA NA SHERIA

**TAARIFA YA KAMATI YA KUDUMU YA BUNGE YA UTAWALA, KATIBA NA SHERIA
KUHUSU UTEKELEZAJI WA BAJETI YA WIZARA YA KATIBA NA SHERIA
KWA MWAKA WA FEDHA 2024/2025 PAMOJA NA MAONI YA KAMATI
KUHUSU MAKADIRIO YA MAPATO NA MATUMIZI YA OFISI HIYO
KWA MWAKA WA FEDHA 2025/2026**

Ofisi ya Bunge,
10 Barabara Morogoro,
S.L.P. 941,
40490 Tambukareli,
DODOMA

30 APRILI, 2025

YALIYOMO

Ukurasa

YALIYOMO	i
ORODHA YA MAJEDWALI	ii
SEHEMU YA KWANZA	1
1.0 UTANGULIZI	1
1.1. Maelezo ya Awali	1
1.2. Msingi wa Uchambuzi.....	2
1.3. Mawanda ya Uchambuzi	3
SEHEMU YA PILI	4
2.0 MATOKEO YA UCHAMBUZI NA TATHIMINI	4
2.1 Ufafanuzi wa Jumla.....	4
2.2 Uchambuzi wa Makusanyo ya Maduhuli	4
2.3 Uchambuzi wa Matumizi ya Bajeti	7
2.3.1 Fungu Na. 41 - Wizara ya Katiba na Sheria	7
2.3.2 Fungu Na. 16 - Ofisi ya Mwanasheria Mkuu wa Serikali	8
2.3.3 Fungu 35 - Ofisi ya Taifa ya Mashtaka	9
2.3.4 Fungu 12 - Tume ya Utumishi wa Mahakama;.....	9
2.3.5 Fungu 55 - Tume ya Haki za Binadamu na Utawala Bora.....	10
2.3.6 Fungu 59 - Tume ya Kurekebisha Sheria Tanzania.....	10
2.3.7 Fungu 19 - Ofisi ya Wakili Mkuu wa Serikali.....	11
2.4 Utekelezaji wa Maoni, Ushauri na Mapendekezo ya Kamati.....	13
SEHEMU YA TATU	15
3.0 UCHAMBUZI WA MAKADIRIO YA MAPATO NA MATUMIZI KWA MWAKA WA FEDHA 2025/2026	15
3.1 Maduhuli	15
3.2 Matumizi ya Kawaida	16
3.3 Miradi ya Maendeleo	18
SEHEMU YA NNE	20
4.0 MAONI NA USHAURI WA KAMATI	20
4.1 Maoni ya Jumla.....	20
4.2 Ushauri	21
5.0 HITIMISHO	23

ORODHA YA MAJEDWALI

JEDWALI NA. 1: MAKUSANYO YA MADHUHULI 2024/2025	7
JEDWALI NA. 2: MCHANGANUO WA MATUMIZI YA KAWAIDA 2024/2025.....	12
JEDWALI NA. 3: MCHANGANUO WA BAJETI YA MAENDELEO 2024/2025.....	13
JEDWALI NA. 4: MADUHULI KWA MWAKA 2025/2026	15
JEDWALI NA. 5: MCHANGANUO WA MATUMIZI YA KAWAIDA 2025/2026.....	16
JEDWALI NA. 6: MCHANGANUO WA BAJETI YA MAENDELEO 2025/2026.....	18

TAARIFA YA KAMATI YA KUDUMU YA BUNGE YA UTAWALA, KATIBA NA SHERIA KUHUSU UTEKELEZAJI WA BAJETI YA WIZARA YA KATIBA NA SHERIA KWA MWAKA WA FEDHA 2024/2025 PAMOJA NA MAONI YA KAMATI KUHUSU MAKADIRIO YA MAPATO NA MATUMIZI YA OFISI HIYO KWA MWAKA WA FEDHA 2025/2026

SEHEMU YA KWANZA

1.0 UTANGULIZI

1.1. Maelezo ya Awali

Mheshimiwa Spika, kwa mujibu wa **Kanuni ya 118 (9)** ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Februari, 2023, naomba kuwasilisha Taarifa ya Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Utawala, Katiba na Sheria Kuhusu Utekelezaji wa Bajeti ya Wizara ya Katiba na Sheria kwa Mwaka wa Fedha 2024/2025 pamoja na maoni ya Kamati Kuhusu Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Ofisi hiyo kwa Mwaka wa Fedha 2025/2026.

Mheshimiwa Spika, ili kukidhi masharti ya Kanuni ya 118 (9) ya Kanuni za Bunge, na kwa madhumuni ya kurahisisha ufuatiliaji na mtiririko, Taarifa hii imegawanyika katika sehemu zifuatazo: -

- (a) Sehemu ya Kwanza inayotoa maelezo ya jumla na kuonesha misingi, muundo na namna Kamati ilivyofanya kazi;

- (b) Sehemu ya Pili inayohusu uchambuzi wa taarifa ya utekelezaji wa bajeti, makusanyo ya maduhuli, mwenendo wa upatikanaji wa fedha, utekelezaji wa miradi ya maendeleo na uzingatiaji wa ushauri wa Kamati;
- (c) Sehemu ya tatu inayohusu uchambuzi wa Makadirio ya Mapato na Matumizi kwa mwaka wa fedha 2025/2026;
- (d) Sehemu ya Nne inayofanya majumuisho ya maoni na kutoa ushauri wa Kamati; na
- (e) Sehemu ya tano na ya Mwisho ni Hitimisho.

1.2. Msingi wa Uchambuzi

Mheshimiwa Spika, Msingi wa Kamati kufanya uchambuzi wa Taarifa ya Utekelezaji wa Bajeti na Makadirio ya Wizara ya Katiba na Sheria ni Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Februari, 2023. Kifungu cha 6(2)(e) kikisomwa kwa pamoja na Kifungu cha 7 (1)(a) cha Nyongeza ya Nane ya Kanuni za Kudumu za Bunge, zinatambua jukumu la Kamati hii kufanya uchambuzi huo. Aidha, Kanuni ya 118(4) ya Kanuni za Kudumu za Bunge imeweka masharti yanayotaka Taarifa ya Utekelezaji na Makadirio hayo kuchambuliwa na Kamati kabla ya kujadiliwa Bungeni. Naomba kulitaarifu Bunge lako tukufu kuwa masharti hayo yamezingatiwa.

1.3. Mawanda ya Uchambuzi

Mheshimiwa Spika, Katika uchambuzi huo, Kamati ilipitia jumla ya mafungu Saba (7) ambayo ni: -

- (a) **Fungu 41** - Wizara ya Katiba na Sheria;
- (b) **Fungu 16** - Ofisi ya Mwanasheria Mkuu wa Serikali;
- (c) **Fungu 35** - Ofisi ya Taifa ya Mashtaka;
- (d) **Fungu 12** - Tume ya Utumishi wa Mahakama;
- (e) **Fungu 55** - Tume ya Haki za Binadamu na Utawala

Bora;

- (f) **Fungu 59** - Tume ya Kurekebisha Sheria Tanzania;
- (g) **Fungu 19** - Ofisi ya Wakili Mkuu wa Serikali; na
- (h) **Fungu 101** – Ofisi ya Mwandishi Mkuu wa Sheria

SEHEMU YA PILI

2.0 MATOKEO YA UCHAMBUZI NA TATHIMINI

2.1 Maelezo ya Jumla

Mheshimiwa Spika, matokeo ya uchambuzi wa Taarifa za Utekelezaji wa Bajeti na Makadirio ya Mapato na Matumizi yanaweka msingi wa ushauri wa Kamati kuhusu hoja hii ya Wizara ya Katiba na Sheria. Kwa sababu hiyo, ili kuwezesha ufuatiliaji mzuri wa wasilisho hili, naomba kubainisha mambo makuu manne yaliyochambuliwa kama ifuatavyo; -

- (a) Makusanyo ya maduhuli;
- (b) Mwenendo wa Upatikanaji wa fedha za Bajeti ya Matumizi ya kawaida na Bajeti ya Maendeleo;
- (c) Taarifa ya Utekelezaji wa Miradi ya Maendeleo chini ya Wizara ya Katiba na Sheria;
- (d) Uzingatiaji wa Ushauri wa Kamati; na

Mheshimiwa Spika, katika uchambuzi huo, njia ya kukokotoa Asilimia ilitumika. Aidha, Kamati ilifanya ulinganisho wa Bajeti kwa mwaka wa fedha 2024/2025 na Makadirio ya Matumizi ya Serikali kwa mwaka wa fedha 2025/2026.

2.2 Uchambuzi wa Makusanyo ya Maduhuli

Mheshimiwa Spika, Wizara ya Katiba na Sheria ililenga kukusanya maduhuli ya jumla ya **Sh. 108,332,000**, kati ya fedha hizo **Fungu 41** - Wizara ya Katiba na Sheria ililenga kukusanya **Sh. 45,000,000**, **Fungu 35** – Ofisi ya Taifa ya Mashtaka ililenga kukusanya **Sh. 60,000,000** na **Fungu 16** –

Ofisi ya Mwanasheria Mkuu wa Serikali ililenga kukusanya **Sh. 3,332,000.**

Mheshimiwa Spika, uchambuzi wa mwenendo wa ukusanyaji wa maduhuli unaonesha yafuatayo: -

- (a) **Fungu 41** - Wizara ya Katiba na Sheria imekusanya chini ya lengo, hadi kufika hadi kufikia Mwezi Februari, 2025 makusanyo ni **Sh 20,521,000** kati ya **Sh. 45,000,000** sawa na **asilimia 45.60** tu.

Mheshimiwa Spika; Kamati ilielezwa kuwa, kutokufikiwa kwa lengo ni kutokana na maombi ya usajili wa watoa huduma kwa njia mbadala na Watoa Huduma ya Msaada Kisheria kuwa machache ikilinganishwa na lengo lililowekwa. Sababu nyingine ni kutoanza kufanya kazi kwa Kituo cha Usuluhishi Tanzania kilichotarajiwa kuanzishwa.

- (b) **Fungu 35** - Ofisi ya Taifa ya Mashtaka hadi kufika Februari, 2025 imekusanya kiasi cha **Sh. 56,000,000** kati ya **Sh. 60,000,000** sawa na **asilimia 93.33** ya lengo la Makusanyo. Makusanyo hayo, yanatokana na uzingatiaji wa masharti ya upangishaji.

- (c) **Fungu 16** – Ofisi ya Mwanasheria Mkuu wa Serikali hadi kufikia Mwezi Februari, 2025 haikuwa imeweza kukusanya kiasi chochote cha fedha, hata hivyo

lengo la makusanyo ya ofisi hiyo ni Sh. 3,332,000 kama ilivyoidhinishwa na Bunge.

Mheshimiwa Spika, Kamati ilielezwa kuwa Maduhuli yaliyopangwa kukusanywa yalitarajiwa kutokana na huduma mbalimbali zinazotolewa na Ofisi kama vile nyaraka za zabuni, ada mbalimbali na urejeshwaji wa fedha za umma, hadi kufikia Mwezi Februari, 2025 hakuna mauzo yoyote ya zabuni yaliyofanyika na huduma iliyotolewa kwa malipo.

Mheshimiwa Spika, Kamati ina maoni kuwa, makusanyo hafifu ya **Fungu 41** na **Fungu 16** chini ya Wizara, yanaweza kutafsiriwa kwamba malengo ya ukusanyaji yaliyowekwa hayakuwa halisi, au vyanzo vya maduhuli vilivyoanishwa havikuwa vya uhakika na si endelevu. Kwa msingi huo, ni vyema Wizara na taasisi zake zote izingatie uhalisia wa makadirio ya makusanyo ya maduhuli.

Aidha kwa utaratibu bora wa makadirio ya bajeti, itafaa **Fungu 16** lisiwekewe lengo la makusanyo ya Maduhuli mpaka pale Serikali itakapojiridhisha na uhalisia wa makusanyo ya Maduhuli.

Mheshimiwa Spika, mchanganuo wa maduhuli kwa kila fungu unaoneshwa katika **Jedwali Na. 1**.

JEDWALI NA. 1 MAKUSANYO YA MADHUHULI 2024/2025

FUNGU	MAKADIRIO YA MAKUSANYO YA MADUHULI KWA MWAKA WA FEDHA 2024/2025	MAKUSANYO YA MADUHULI HADI KUFIKIA FEBRUARI, 2025	ASILIMIA YA MAKUSANYO
Fungu 41 - Wizara ya Katiba na Sheria	45,000,000	20,521,000	45.60
Fungu 35 - Ofisi ya Taifa ya Mashtaka	60,000,000	56,000,000	93.33
Fungu 16 – Ofisi ya Mwanasheria Mkuu wa Serikali	3,332,000	0	0
JUMLA KUU	108,332,000	76,521,000	70.64

Chanzo: Randama za Wizara ya Katiba na Sheria na Usanifu wa Kamati.

2.3 Uchambuzi wa Matumizi ya Bajeti

2.3.1 Fungu 41 - Wizara ya Katiba na Sheria

Mheshimiwa Spika, kwa mwaka wa fedha 2024/2025, fungu hili iliidhinishiwa jumla ya **Sh. 85,184,265,931.00** kwa ajili ya matumizi ya kawaida na maendeleo, kati ya fedha hizo **Asilimia 47** ilikuwa ni matumizi ya Kawaida na **Asilimia 53** ni kwa ajili ya Miradi ya Maendeleo.

Mheshimiwa Spika, Hadi kufikia Mwezi Februari, 2025 fedha za Matumizi ya Kawaida zilizopokelewa ni **Sh. 26,989,913,491.57** sawa na asilimia **67.08** ya bajeti ya matumizi ya Kawaida iliyopitishwa na Bunge.

Aidha, hadi kufikia mwezi Februari, 2025 Wizara **Fungu 41** lilipokea **Sh. 37,284,206,408.00** sawa na **asilimia 96.77** ya fedha zilipokelewa kwa ajili ya Miradi ya Maendeleo.

2.3.2 Fungu 16 - Ofisi ya Mwanasheria Mkuu wa Serikali

Mheshimiwa Spika, kwa mwaka wa fedha 2024/2025, Ofisi ya Mwanasheria Mkuu wa Serikali iliidhinishiwa jumla ya **Sh. 31,499,071,640** kwa ajili ya bajeti ya Matumizi ya Kawaida na bajeti ya Maendeleo, Kati ya Fedha hizo **Asilimia 94** ni bajeti ya matumizi ya Kawaid ana **Asilimia 6** ni Bajeti ya Miradi ya Maendeleo.

Mheshimiwa Spika, Hadi kufikia mwezi Februari, 2025 Ofisi ya Mwanasheria Mkuu wa Serikali ilipokea jumla ya **Sh. 14,562,671,325.01** sawa na **asilimia 49** ya bajeti iliyoidhinishwa kwa ajili matumizi ya Kawaida.

Aidha, Hadi kufikia mwezi Februari 2025, Ofisi imepokea na kutumia kiasi cha **Sh. 92,297,975.33** kwa ajili ya Matumizi ya Maendeleo sawa na **Asilimia 05** ya Bajeti iliyoidhinishwa.

2.3.3 Fungu 35 - Ofisi ya Taifa ya Mashtaka

Mheshimiwa Spika, kwa mwaka wa fedha 2024/2025, Ofisi ya Taifa ya Mashtaka iliidhinishiwa jumla ya **Sh. 87,483,894,000** ilitengwa kwa ajili ya Matumizi ya Kawaida na Miradi ya Maendeleo. Kati ya fedha hizo **Asilimia 89** ni kwa ajili ya matumizi ya Kawaida na **Asilimia 11** kwa ajili ya Miradi ya Maendeleo.

Mheshimiwa Spika, Hadi kufikia mwezi Februari, 2025, Ofisi ilipokea jumla ya **Sh. 41,063,245,442.20** sawa na **Asilimia 52.96** ya bajeti ya Matumizi ya Kawaida na **Sh. 3,153,642,711.66** sawa na **asilimia 31.72** zilipokelewa kwa ajili ya utekelezaji wa Miradi ya Maendeleo.

2.3.4 Fungu 12 - Tume ya Utumishi wa Mahakama;

Mheshimiwa Spika, kwa mwaka wa fedha 2024/2025, Tume ya Utumishi wa Mahakama iliidhinishiwa jumla ya **Sh. 5,498,652,000** kwa ajili ya Matumizi ya Kawaida, kati ya fedha hizo ni Mishahara (PE) ni **Asilimia 14** na **Asilimia 86** kwa ajili ya kugharamia gharama za uendeshaji wa ofisi.

Mheshimiwa Spika, hadi kufikia mwezi Februari, 2025 Tume ya Utumishi wa Mahakama ilipokea jumla ya **Sh. 3,665,768,000** sawa na asilima **66.66** ya bajeti iliyo idhinishwa. Ambapo **Asilimia 64.3** zilipokelewa kwa ajilii ya Mishahara (PE) na **Asilimia 62.89** zilipokelewa kwa ajili ya Matumizi Mengineyo (OC). Mtiririko huo ni ishara kuwa shughuli za uendeshaji wa shughuli za Tume ya

Utumishi wa Mahakama ziliztekelezwa kama zilivyopangwa.

2.3.5 Fungu 55 - Tume ya Haki za Binadamu na Utawala Bora

Mheshimiwa Spika, kwa mwaka wa fedha 2024/2025, Tume ya Haki za Binadamu na Utawala Bora iliidhinishiwa jumla ya **Sh. 8,685,660,000** ambapo kati ya fedha hizo **Asilimia 41** ni Mishahara (PE) na **Asilimia 59** ni kwa ajili ya Matumizi Mengineyo (OC).

Mheshimiwa Spika, hadi kufikia Februari, 2025 Tume ya Haki za Binadamu na Utawala Bora jumla ya **Sh. 6,478,650,577.65** sawa na asilima **74.59** ya bajeti iliyoidhinishwa; ambapo **Asilimia 54.67** zilipokelewa kwa ajili ya Mishahara (PE) na Asilimia **88.19** zilipokelewa kwa ajili ya Matumizi Mengineyo (OC).

2.3.6 Fungu 59 - Tume ya Kurekebisha Sheria Tanzania

Mheshimiwa Spika, kwa mwaka wa fedha 2024/2025, Tume ya Kurekebisha Sheria Tanzania iliidhinishiwa jumla ya **Sh. 5,051,790,000** kwa ajili ya Matumizi ya Kawaida, kati ya fedha hizo **Asilimia 18** ni Mishahara (PE) na **Asilimia 82** ni kwa ajili ya Matumizi Mengineyo (OC).

Mheshimiwa Spika, hadi kufikia Mwezi Februari, 2025 Tume ya Kurekebisha Sheria Tanzania ilipokea jumla ya **Sh. 3,360,265,436.33** sawa na asilimia **66.5** ya bajeti iliyoidhinishwa ambapo asilimia **76.96** zilipokelewa kwa

ajilii ya Mishahara (PE) na na asilimia **64.17** zilipokelewa kwa ajili ya Matumizi Mengineyo (OC).

2.3.7 Fungu 19 - Ofisi ya Wakili Mkuu wa Serikali

Mheshimiwa Spika, kwa mwaka wa fedha 2024/2025, Ofisi ya Wakili Mkuu wa Serikali iliidhinishiwa jumla ya **Sh. 20,750,720,000** kwa ajili ya Matumizi ya Kawaida, kati ya fedha hizo **Asilimia 21** ni Mishahara (PE) na **Asilimia 79** ni kwa ajili ya Matumizi Mengineyo (OC).

Mheshimiwa Spika, hadi kufikia Mwezi Februari, 2025 Ofisi ya Wakili Mkuu wa Serikali ilipokea jumla ya **Sh. 16,002,847,489.46** sawa na asilima **77.11** ya bajeti iliyoidhinishwa; ambapo Asilimia **61.18** zilipokelewa kwa ajilii ya Mishahara (PE) na asilimia **43.12** zilipokelewa kwa ajili ya Matumizi Mengineyo (OC).

Mheshimiwa Spika, uchambuzi wa upatikanaji wa fedha hizo unaonesha kwamba:

- (a) Kwa ujumla, Wizara ya Katiba na Sheria kwa mwaka wa fedha 2024/2025, hadi kufikia Februari, 2025 Ofisi hii ilipokea **asilimia 59.79** ya bajeti iliyopitishwa na Bunge kipindi ambacho ilitakiwa kuwa Asilimia 75 ya utekelezaji wa bajeti ya mwaka wa fedha 2024/2025. Kwa maana hiyo, mtiririko wa upatikanaji wa fedha ulipaswa kuboreshwa zaidi.

(b) Taasisi Tano (5) kati ya Taasisi saba (7) zilizopo chini ya Ofisi hii zimefanikiwa kupata kiasi cha fedha ambacho kinaendana na uwiano wa upatikanaji wa fedha kwa **asilimia 66.6** hadi kufikia Februari, 2025.

Mheshimiwa Spika, Mchanganuo wa fedha hizo kwa taasisi za Wizara ya Katiba na Sheria ni kama inavyoonekana katika **Jedwali Na. 2** na **Jedwali Na. 3**.

JEDWALI NA. 2 MCHANGANUO WA MATUMIZI YA KAWAIDA 2024/2025

FUNGU	FEDHA YA MATUMIZI YA KAWAIDA ILIYOTENGWA KWA MWAKA 2024/2025	FEDHA YA MATUMIZI YA KAWAIDA ILIYOPOKELEWA HADI KUFIKIA FEBRUARI, 2025	ASILIMIA YA MAPOKEZI
Fungu 41 - Wizara ya Katiba na Sheria	40,232,527,931.00	26,989,913,491.57	67.08
Fungu 16 - Ofisi ya Mwanasheria Mkuu wa Serikali	29,759,165,640.00	14,562,671,325.01	49
Fungu 35 - Ofisi ya Taifa ya Mashtaka	77,540,377,000.00	41,063,245,442.20	52.96
Fungu 12 - Tume ya Utumishi wa Mahakama	5,498,652,000.00	3,665,768,000.00	66.66
Fungu 55 - Tume ya Haki za Binadamu na Utawala Bora	8,685,660,000.00	6,478,650,577.65	74.59
Fungu 59 - Tume ya Kurekebisha Sheria Tanzania	5,051,790,000.00	3,360,265,436.33	66.5
Fungu 19 - Ofisi ya Wakili Mkuu wa Serikali	20,750,720,000.00	16,002,847,489.46	77.11
FUNGU 101 – Ofisi ya	-	-	-

Mwandishi Mkuu wa Sheria			
JUMLA KUU	187,518,892,571.00	112,123,361,762.22	59.79

Chanzo: Randama za Wizara ya Katiba na Sheria na Usanifu wa Kamati

JEDWALI NA. 3 MCHANGANUO WA BAJETI YA MAENDELEO 2024/2025

FUNGU	FEDHA YA MAENDELEO ILIYOTENGWA KWA MWAKA 2024/2025	FEDHA YA MAENDELEO ILIYOPOKELEWA HADI KUFIKIA FEBRUARI, 2025	ASILIMIA YA MAPOKEZI
Fungu 41 - Wizara ya Katiba na Sheria	44,951,738,000.00	38,824,842,100.00	96.77
Fungu 16 - Ofisi ya Mwanasheria Mkuu wa Serikali	1,739,906,000.00	92,297,975.33	5.3
Fungu 35 - Ofisi ya Taifa ya Mashtaka	9,943,517,000.00	3,153,642,711.66	31.72
JUMLA KUU	56,635,161,000.00	42,070,782,786.99	74.28

Chanzo: Randama za Wizara ya Katiba na Sheria na Usanifu wa Kamati

2.4 Uzingatiaji wa Ushauri wa Kamati

Mheshimiwa Spika, wakati wa uchambuzi wa Bajeti ya Wizara ya Katiba na Sheria kwa Mwaka wa Fedha 2024/2025, Kamati ilitoa maoni na ushauri kuhusu mambo mbalimbali ili kuboresha utekelezaji wa majukumu ya Wizara hiyo. Naomba kulitaarifu Bunge lako tukufu kwamba kwa sehemu kubwa Serikali imezingatia ushauri wa Kamati.

Mheshimiwa Spika, upo ushauri ambao ulianza kuzingatiwa lakini haujakamilika, na ushauri mwingine umepokelewa lakini haujafanyiwa kazi, kwa mfano Kuhusu Usajili wa matukio muhimu kama vile ndoa na Talaka, Kamati iliishauri

Wizara iendeshe program za Elimu kwa Umma ili kuhamasisha wananchi juu ya umuhimu wa usajili wa matukio hayo. Taarifa ya utekelezaji ilionesha kuwa Wizara haikufanyia kazi ushauri huo na hivyo ni maoni ya Kamati kuwa, jambo hilo linahitaji kipaumbele katika utekelezaji wa bajeti wa **Fungu 41**.

SEHEMU YA TATU

3.0 UCHAMBUZI WA MAKADIRIO YA MAPATO NA MATUMIZI KWA MWAKA WA FEDHA 2025/2026

3.1 Maduhuli

Mheshimiwa Spika, katika Mwaka wa Fedha 2025/2026 Wizara ya Katiba na Sheria inaomba kuidhinishiwa kukusanya jumla ya **Sh. 85,000,000** ikilinganishwa na **Sh. 108,332,000.00** katika Mwaka wa Fedha 2024/2025 kama ambavyo imeainishwa katika **Jedwali Na. 4**. Lengo hili limepungua kwa asilimia **21.54** likilinganishwa na lengo la ukusanyaji wa Maduhuli kwa mwaka wa fedha unaoisha.

JEDWALI NA. 4 MADUHULI KWA MWAKA 2025/2026

FUNGU	MAKADIRIO YA MAKUSANYO YA MADUHULI KWA MWAKA WA FEDHA 2024/2025	MAKADIRIO YA MAKUSANYO YA MADUHULI KWA MWAKA WA FEDHA 2025/2026
Fungu 41 - Wizara ya Katiba na Sheria	45,000,000.00	25,000,000.00
Fungu 35 - Ofisi ya Taifa ya Mashtaka	60,000,000.00	60,000,000.00
Fungu 16 - Ofisi ya Mwanasheria Mkuu wa Serikali	3,332,000.00	
JUMLA KUU	108,332,000.00	85,000,000.00

Chanzo: Randama za Wizara ya Katiba na Sheria na Usanifu wa

Kamati

Mheshimiwa Spika, Uchambuzi unaonesha kuwa, kati ya Mafungu manane (8) yaliyopo chini ya Wizara hii, ni

Mafungu Mawili pekee ndiyo yenye Makadirio ya Ukusanyaji wa Maduhuli kwa Mwaka wa Fedha 2025/2026. Hata hivyo, hali hiyo inatokana na asili na majukumu ya kila Fungu.

Aidha, kwa Mafungu hayo Mawili yenye makadirio ya ukusanyaji wa Maduhuli yanakadiriwa kuwa **Sh. 85,000,000**.

3.2 Matumizi ya Kawaida

Mheshimiwa Spika, Katika Mwaka wa Fedha 2025/2026 Wizara ya Katiba na Sheria pamoja na taasisi zilizo chini yake inaomba kuidhinishiwa jumla ya **Sh. 297,428,672,000.00** ikiwa ni Fedha za Matumizi ya Kawaida, kati ya fedha hizo **Sh. 51,350,628,000.00** ni Mishahara (PE) na **Sh. 243,078,090,000.00** ni Matumizi Mengineyo (OC), kama ambavyo imechanganuliwa katika **Jedwali Na. 5**.

JEDWALI NA. 5 MCHANGANUO WA MATUMIZI YA KAWAIDA 2025/2026

FUNGU	MISHAHARA	MATUMIZI MENGINEYO	JUMLA YA MATUMIZI YA KAWAIDA
Fungu 41 - Wizara ya Katiba na Sheria	14,182,689,000.00	30,992,606,000.00	45,175,295,000.00
Fungu 16 - Ofisi ya Mwanasheria Mkuu wa Serikali	4,671,816,000.00	35,481,434,000.00	40,153,250,000.00
Fungu 35 - Ofisi ya Taifa ya Mashtaka	20,434,283,000.00	109,671,664,000.00	130,105,947,000.00
Fungu 12 - Tume ya Utumishi wa	1,125,247,000.00	5,841,720,000.00	6,966,967,000.00

FUNGU	MISHAHARA	MATUMIZI MENGINEYO	JUMLA YA MATUMIZI YA KAWAIDA
Mahakama			
Fungu 55 - Tume ya Haki za Binadamu na Utawala Bora	3,452,519,000.00	8,291,446,000.00	11,743,965,000.00
Fungu 59 - Tume ya Kurekebisha Sheria Tanzania	1,775,350,000.00	5,627,180,000.00	7,402,530,000.00
Fungu 19 - Ofisi ya Wakili Mkuu wa Serikali	4,779,918,000.00	33,717,836,000.00	38,497,754,000.00
FUNGU 101 – Ofisi ya Mwandishi Mkuu wa Sheria	928,806,000.00	16,454,158,000.00	17,382,964,000.00
JUMLA KUU	51,350,628,000.00	243,078,090,000.00	297,428,672,000.00

Chanzo: Randama za Wizara ya Katiba na Sheria na Usanifu wa Kamati

Mheshimiwa Spika, Bajeti ya Matumizi ya Kawaida katika Mwaka wa Fedha 2025/2026 imeongezeka kwa asilimia **58.61** ukilinganisha na Mwaka wa Fedha unaoisha ambapo bajeti ya Matumizi ya kawaida ndani ya ukomo bajeti ilikuwa **Sh. 187,518,892,571.00**. Kamati imebaini kwamba, moja kati ya sababu ya ongezeko hili ni maoni ya Kamati kwamba Serikali ipange bajeti kulingana na mahitaji halisi. Aidha, ongezeko hilo linaakisi mahitaji ya kifedha kulingana na sababu mbalimbali za kiuchumi ikiwemo kupanda kwa bei ya bidhaa na huduma.

Mheshimiwa Spika, Kamati ina maoni kuwa upo umuhimu wa Seriklai kuhakikisha kwamba fedha zinazombwa zinatumika vizuri. Na ili kuhakikisha hili linatekelezwa ipasavyo, Serikali iendelee kuzingatia taratibu za kuwasilisha taarifa mbalimbali za utekelezaji wa bajeti mbele ya Kamati.

3.3 Miradi ya Maendeleo

Mheshimiwa Spika, katika Mwaka wa Fedha 2025/2026 Wizara ya Katiba na Sheria inaomba kuidhinishiwa jumla ya **Sh. 71,213,634,000.00** kwa ajili ya Utekelezaji wa Mpango wa Maendeleo. Kati ya fedha hizo, **Sh. 63,070,314,000.00** ni fedha za ndani, na **Sh. 8,143,320,000.00** ni fedha za nje.

Mheshimiwa Spika, bajeti ya maendeleo katika Mwaka wa Fedha 2025/2026 imeongezeka kwa kiasi cha **Sh. 14,578,473,000.00** sawa na asilimia **25.74** ukilinganisha na bajeti ya Mwaka wa Fedha unaoisha, kamati iliambiwa kuwa sababu ya ongezeko hilo linachangiwa na ongezeko la gharama za bei za bidhaa. Mchanganuo wa Miradi ya Maendeleo ni kama inavyoonekana katika **Jedwali Na. 6**.

JEDWALI NA. 6 MCHANGANUO WA BAJETI YA MAENDELEO 2025/2026

FUNGU	BAJETI KWA MWAKA WA FEDHA 2025/2026	
	FEDHA ZA NDANI	FEDHA ZA NJE
Fungu 41 - Wizara ya Katiba na Sheria	46,415,500,000.00	8,143,320,000.00
Fungu 16 - Ofisi ya Mwanasheria Mkuu wa	788,704,000.00	-

Serikali		
FUNGU 35 – Ofisi ya Taifa ya Mashitaka	15,866,110,000.00	-
JUMLA NDOGO	63,070,314,000.00	8,143,320,000.00
JUMLA KUU	71,213,634,000.00	

Chanzo: *Randama za Wizara ya Katiba na Sheria na Usanifu wa Kamati*

Mheshimiwa Spika, Kamati inapongeza jitihada za Serikali kuendelea kupanga bajeti ili kutekeleza miradi mingi zaidi kwa kutumia fedha za ndani.

SEHEMU YA NNE

4.0 MAONI NA USHAURI WA KAMATI

4.1 Maoni ya Jumla

Mheshimiwa Spika, baada ya maelezo hayo, naomba kukamilisha uchambuzi kwa kubainisha Maoni ya Kamati yanayojenga mtazamo ambao ni msingi wa Ushauri wa Kamati. Maoni hayo ni kama ifuatavyo: -

- (a) Kutokuwepo kwa makadirio ya makusanyo ya maduhuli yanayoakisi uwezo wa ukusanyaji na hali halisi ya vyanzo vyake, husababisha kuonekana kuwa hakuna tathmini ya kutosha juu ya vyanzo hivyo vya ukusanyaji wa maduhuli. Kwa hiyo, Serikali inahitaji kujiwekea malengo ya ukusanyaji maduhuli yenye uhalisia;
- (b) Kutokuwepo kwa Elimu ya haki za binadamu kwa umma, kunasababisha wananchi kuendelea kuwepo kwa matukio makubwa ya uvunjifu wa haki za Binadamu katika Jamii;
- (c) Kutosajiliwa kwa ndoa za kimila na Talaka kwa mujibu wa Sheria, kutokana na elimu ndogo na mwamko hafifu kwa wananchi, kunafifisha Azma ya RITA kuwa na taarifa sahihi na halisi za ndoa zilizofungwa kimila na matukio ya Talaka;
- (d) Kutokusomana kwa Mfumo wa Tume ya Haki za Binadamu unaohusisha utoaji wa taarifa za matukio ya

uvunjifu wa haki za Binadamu na Utawala Bora na mifumo mingine ya Taasisi za utoaji haki nchini kunaweza kudhoofisha ushirikiano baina ya Taasisi hizo katika kuwezesha uzingatiaji wa misingi ya Haki za Binadamu na Utawala Bora;

- (e) Kukosekana kwa Mfumo wa wazi wa Utoaji Taarifa za matukio ya uvunjifu wa Haki za Binadamu nchini, kunaweza kusababisha Tume ya Haki za Bindamu na Utawala Bora ionekana haitekelezi majukumu yake kikamilifu; na
- (f) Utekelezaji wa Kampeni ya Msaada wa Kisheria ya Mama Samia (Mama Samia Legal Aid Campaign) umechangia manufaa makubwa katika misingi ya haki, ustawi wa watu Mshikamano ndani ya jamii.

Mheshimiwa Spika, kwa maoni hayo Serikali ya awamu ya Sita inayoongozwa na Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, inahitaji kupongezwa, kuungwa mkono na kuzingatwa inavyostahili kwa wakati wa sasa; Aidha mtazamo huu unaendana na lengo la Serikali kwa mujibu wa **Ibara ya 8 (1)(b)** ya Katiba ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania ya Mwaka 1977 ambao ni Ustawi wa wananchi.

4.2 Ushauri

Mheshimiwa Spika, baada ya kutoa maoni hayo ambayo ni mtazamo wa jumla wa Kamati, sasa naomba kutoa Ushauri wa Kamati kama ifuatavyo: -

- (a) Wizara ya Katiba na Sheria ihakikishe kwamba inaweka makadirio ya makusanyo ya maduhuli yanayoakisi uwezo wa ukusanyaji na hali halisi ya vyanzo vyake;
- (b) Wizara ianzishe programu na kiliniki za kutoa Elimu kwa Umma kuhusu haki za binadamu na madhara ya uvunjifu wa haki hizo za msingi;
- (c) RITA chini ya Wizara ya Katiba na Sheria kwa mwaka wa fedha 2025/2026 ianze utaratibu wa kutoa elimu kwa wananchi kuhusu Usajili wa ndoa zilizofungwa kidini na kimila na taratibu za usajili wa talaka nchini;
- (d) Wizara ya Katiba na Sheria ihakikishe kwamba Kampeni ya Msaada wa Kisheria ya Mama Samia (Mama Samia Legal Aid Campaign) zinakuwa endelevu ili kuwafikia watu wengi zaidi kwa ukaribu; na
- (e) Tume ya Haki za Binadamu na Utawala Bora iendelee kuwezesha zaidi kibajeti hususani bajeti ya maendeleo ili kuipa uwezo mkubwa zaidi wa kutekeleza majukumu yake kikamilifu na kwa ufanisi.

5.0 HITIMISHO

Mheshimiwa Spika, napenda kukushukuru wewe binafsi, Naibu Spika na Wenyeviti wote wa Bunge kwa Uongozi wenu na kutupatia nafasi ya kuwasilisha taarifa hii. Napenda kuwashukuru Wajumbe wa Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Utawala, Katiba na Sheria ambao maoni, ushauri na ushirikiano wao umewezesha Kamati kutekeleza majukumu yake kwa ufanisi wa hali ya juu na hatimaye kukamilika kwa taarifa hii. Naomba majina yao yaingizwe kwenye taarifa rasmi za Bunge kama yalivyowasilishwa.

1. Mhe. Dkt. Joseph Kizito Mhagama, Mb	- Mwenyekiti
2. Mhe. Florent Laurent Kyombo, Mb.	- M/Mwenyekiti
3. Mhe. Abdullah Ali Mwinyi, Mb.	- Mjumbe
4. Mhe. Rashid Abdallah Shangazi, Mb.	- Mjumbe
5. Mhe. Wanu Hafidh Ameir, Mb.	- Mjumbe
6. Mhe. Edward Olelekaita Kisau, Mb.	- Mjumbe
7. Mhe. Boniphace Nyangindu Butondo, Mb.	- Mjumbe
8. Mhe. Dkt. Alice Karungi Kaijage, Mb.	- Mjumbe
9. Mhe. Joseph Anania Tadayo, Mb.	- Mjumbe
10. Mhe. Jonas Van Zeeland, Mb.	- Mjumbe
11. Mhe. Selemani Jumanne Zedi, Mb.	- Mjumbe
12. Mhe. Seif Khamis Said Gulamali, Mb.	- Mjumbe
13. Mhe. Salum Mohammed Shaafi, Mb.	- Mjumbe
14. Mhe. Yahya Omary Massare, Mb.	- Mjumbe
15. Mhe. Agnesta Lambert Kaiza, Mb.	- Mjumbe
16. Mhe. Abeid Ighondo Ramadhani, Mb.	- Mjumbe
17. Mhe. Suma Ikenda Fyandomo, Mb.	- Mjumbe

18. Mhe. Hussein Nassor Amar, Mb. - Mjumbe
19. Mhe. Ahmed Juma Ngwali, Mb. - Mjumbe
20. Mhe. Omar Issa Kombo, Mb. - Mjumbe
21. Mhe. Aziza Seylum Ally, Mb. - Mjumbe
22. Mhe. Dkt. Oscar Ishengoma Kikoyo, Mb. - Mjumbe

Mheshimiwa Spika, kwa niaba ya Wajumbe wa Kamati naomba nichukue fursa hii kumpongeza na kumshukuru Mhe. Balozi Dkt. Damas Daniel Ndumbaro (Mb), Waziri wa Katiba na Sheria Pamoja na Mhe. Jumanne Abdallah Sagini (Mb, Naibu Waziri wa Katiba na Sheria kwa ushirikiano waliouipatia Kamati, ambao umewezesha Kamati kutekeleza majukumu yake kwa ufanisi.

Aidha; Kamati inamshukuru Mhe. Hamza Johari Mwanasheria Mkuu wa Serikali kwa ushirikiano ambao ameendelea kuipa Kamati.

Mheshimiwa Spika, naomba pia niwashukuru watendaji wote wa Wizara ya Katiba na Sheria pamoja na taasisi zake kwa ushirikiano waliouipatia Kamati wakiongozwa na Katibu Mkuu wa Ofisi hiyo Bw. Eliakimu Maswi, Ndg. Dkt Franklin Jasson Rwezimula Naibu Katibu Mkuu, Prof. Elisante Ole Gabriel Mtendaji Mkuu wa Mahakama na Katibu wa Tume ya Utumishi wa Mahakama, Ndg. Sylvester A. Mwakitalu Mkurugenzi wa Mashtaka, Ndg. Patience Ntwina Katibu Mtendaji wa Tume ya Haki za Binadamu na Utawala Bora, Ndg. George Mandepo Katibu Mtendaji wa Tume ya Kurekebisha Sheria Tanzania na Dkt. Ally Possi Wakili Mkuu wa Serikali.

Mheshimiwa Spika, mwisho lakini sio kwa umuhimu, napenda kumshukuru Katibu wa Bunge Ndg. Baraka I. Leonard, kwa kuratibu vema shughuli za Kamati na Bunge kwa mujibu wa Katiba ya Nchi. Aidha, kiupekee nawashukuru Sekretarieti ya Kamati kwa kuratibu shughuli za Kamati na kufanikisha kukamilika kwa taarifa hii.

Mheshimiwa Spika, baada ya maelezo hayo, sasa naliomba Bunge lako tukufu likubali kujadili na kuidhinisha Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Wizara ya Katiba na Sheria kwa Mwaka wa Fedha 2025/2026 kama yalivyowasilishwa na mtoa hoja.

Mheshimiwa Spika, naomba kuwasilisha na ninaunga mkono hoja.

Dkt. Joseph Kizito Mhagama, Mb

**MWENYEKITI KAMATI YA KUDUMU YA BUNGE YA
UTAWALA, KATIBA NA SHERIA**

30 Aprili, 2025